OBSAH

PŘEDMLUVA

Milan Pišút, Jaroslav Vlček (Osobnosť a dielo)

PRVNÍHO DÍLU ČÁST PRVÁ

OD NEJSTARŠÍCH DOB
AŽ PO VĚK „ZLATÝ"

HLAVA PRVNÍ
Počátky české literatury pod panstvím latiny

1 Stopy staropohanské: bájeslovné trosky; pověsti národní. Křesťanství východní a západní: jejich styk a spor; zánik byzantské kultury u nás a vítězství osvěty římské. Pannonská legenda o sv. Václavu. Píseň svatovojtěšská. Zlomky hlaholské. Evangelium sázavské. Listiny zakládací. 21–25

2 První kronikáři: Kosmas a jeho pokračovatelé. Glosy: Nekrolog podlažický; Mater verborum; Túlec sv. Bonaventury; zápisník Alberta Bohema; přípisky svatojiřské; Cisiojan. Žaltáře. Písně duchovní: svatováclavská a jiné. 26–29

HLAVA DRUHÁ
Rytířská romantika a reakce satirickodidaktická

1 Nový literární vkus. Mezinárodní styky v křižáckých válkách a styky s Východem. Německá poesie v Čechách. Legendy a duchovní romány: Pasionál; zlomky legendové skupiny nejstarší (o Panně Marii, o umučení Páně, o dvanácti apoštolích, o seslání sv. Ducha, o Pilátovi, o Jidáši atd.); legenda o sv. Kateřině, sv. Dorotě, o desíti tisících rytířů aj.; o sv. Prokopu, o Ježíšově mládí; život Adamův, Josef Egyptský, Asenet, Barlaam a Josafat. 30–34

2 Rytířský epos i román. Alexandreis veršem i prózou; Historie trojánská; Apollon, král tyrský. Štilfríd a Bruncvík, Růžová zahrada, Laurin, Arnošt. Tristram, Tandariuš. Písně lyrické. 35–39

3 Didaktika, satira, alegorie. Reakce proti cizotě. Dalimil. Kniha rožmberská. Kulturní a literární vlivy Karla IV. Literatura právnická jeho doby: Majestas Carolina, Řád práva

zemského, Řád korunování krále českého. Kronikáři: kanovník František, Beneš Krabice z Weitmile, Marignola, Přibík Pulkava z Radenína. Karlova autobiografie. Slovníky: oba Bohemáře, Slovník prešpurský a rajhradský, Nomenclator, Slovník klementinský, Mammotrekty, Sequentionarius. Písemnictví bohoslovné: Karlova legenda o sv. Václavu a kázání; Život Krista Pána; sborníky: Rukopis hradecký, Sebrání legend a písní, Modlitby. Církevní zpěv, nové písně kostelní. Středověké drama: velikonoční „slavnosti", velikonoční „hry", hry „pašijové"; Mastičkář, O Kristovu zmrtvýchvstání, Zlomek drkolenský; Pláče Panny Marie. Catonova Disticha moralia, Desatero přikázání božích, Satiry o řemeslnících, Gesta Romanorum, Svár vody s vínem. Podkoní a žák, latinskočeská poesie vagantská, Spor duše s tělem, Tkadleček. Zvířecká báj, bájky a sněmy zvířat; Ezop; Smil Flaška z Pardubic a jeho Nová rada. Ondřej z Dubé a jeho Výklad na právo země české. 39—55

4 Předchůdcové Štítného: Konrád Waldhauser, Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova. Mystická literatura předštítenská: List s nebe seslaný; Alberta Velikého Ráj duše, Bonaventurův Požár lásky, David bosák atd. — Tóma z Štítného: život; spisy původní: Knížky šestery o obecných věcech křesťanských, Řeči besední, Řeči nedělní a sváteční; překlady ze sv. Augustina, bosáka Davida, Zjevení sv. Brigity; jeho názor a ráz i postavení v českém písemnictví. 55—65

HLAVA TŘETÍ

Husitství, humanismus, bratrství

1 Vrchol vnější moci církevní, plenitudo potestatis: Augustinus Triumphus, Alvaro Pelayo. Vnitřní úpadek. Opravná reakce západoevropská v sektách i na universitách. Petr Valdo, valdenští v Čechách. Protipapežská polemika university pařížské: Aegidius z Říma, Jan z Paříže, Michal z Ceseny, Marsiglio z Padovy, Vilém Occam, Petr d'Ailli, Jindřich z Langensteinu; Matěj z Janova. Polemika university oxfordské: Jan Wiclif. Polemika university pražské: Jeronym, Hus. 66—79

2 Husova studia, působení universitní, kazatelství v kapli Betlemské, duchovní řeči synodální. De sanguine Christi a De corpore Christi in sacramento altaris, 1401. Arcibiskupovo nepřátelství a přízeň královská, Dekret kutnohorský, 1409. Orthographia bohemica, písně církevní; první české traktáty, zejména O brání odmrtí a Výklad písniček Šalomounových. Píseň o Pravdě. Současné opravné hnutí na Západě: Jan Gerson, Mikuláš de Clémanges, Ondřej z Randufu. Dětřich z Nieheimu. Spálení knih Wiclifových v Praze a Husova obrana; klatba církevní. Bible šafhauská. Dcerka, Výklady víry, desatera, páteře. Nová klatba; odchod z Prahy. Pobyt na Kozím Hrádku a na Krakovci: O šesti bludích; De ecclesia, O svatokupectví, Postila, Knížky proti knězi kuchmistrovi. Hus na všeobecném církevním sněmu v Kostnici: listy psané ze žaláře, trojí výslech a hájení, odsouzení a upálení. Poměr Husův k Wiclifovi; význam jeho v literatuře české. 79—101

3 Účinek soudu kostnického v národě. Jeronym Pražský. Hnutí husitské. Chiliasmus. Praha a Tábor, seskupení stran. Popěvky satirické a polemika veršem, husitská i katolická. Čtyři pražské artikule. Kališníci horliví: Jakúbek ze Stříbra, Petr Payne, Vavřinec z Březové. Kališníci mírní: Křišťan z Prachatic, Prokop z Plzně, Petr z Mladenovic, Šimon z Tišnova, Jan z Příbramě. Sirotci: Němec, Jan Želivský, Vilém, Žižka. Táboři krajní: Martin Húska, Petr Kániš; adamité: Jan Čapek, Václav Koranda starší, Zikmund Řepanský. Táboři vlastní: Mikuláš z Pelhřimova, Jan Němec z Žatce. Rozvoj hnutí husitského v Čechách, v Polsku, na Slovensku, v Němcích. 102—134

4 Husitská teorie a praxe: úspěchy národní, výsledky náboženské a sociální. Protihusitská reakce Petra Chelčického. Styky a snahy Chelčického reformátora v Praze a návrat

na venek. Replika proti Mikuláši z Pelhřimova, O trojím lidu řeč; Postila a její vztah k wiclifismu i valdenství, traktáty jí příbuzné; Sieť viery a traktáty jí blízké; Replika proti Rokycanovi a traktáty i listy s ní souvisící; O rotách českých spis ztracený. Rokycana a jeho Postila; Chelčický a Rokycana zakladatelé Jednoty českých bratří. Chelčický myslitel a spisovatel. 135–164

5 Reakce římská. Vláda Jiříka Poděbradského. Literární strana státní: Ctibor Tovačovský z Cimburka a jeho Hádání Pravdy a Lži i Kniha tovačovská, Václav Koranda mladší, Miřínský, Rokycana. Strana katolická: Žídek, Hilarius Litoměřický, Jošt z Rožmberka a jiní. Bible. Oživené snahy odborné: dějepisné, lékařské, přírodní i jiné. Cestopisy. Obnovená stará romantika a didaktika, přepisy skladeb starších; Májový sen; Rada zvířat. Verše historické. Zbytky drobné lyriky lidové i umělé. 164–229

6 Humanismus a bratrství. Renesance italská; Petrarka a jeho epochální význam. Počátky humanismu v Čechách za Karla IV. a za Zikmunda i Jiřího; Eneáš Silvius a jeho druhové; Jan z Rabštejna mladší a jeho Dialog. Květ humanismu za Jagielovců: Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, jeho život a spisy. Počátky Českých bratří; Rokycana, bratr Řehoř Krajčí, první osada kunvaldská, pronásledování za Jiřího, Řehořovy obrany; Řehoř organisátor Jednoty bratrské. Mravní stanovisko Řehořova bratrství a Bohuslavova humanismu. 230–248

7 Viktorin Kornel ze Všehrd, zakladatel humanismu českého; jeho překlady; Knihy devatery. Jan Šlechta ze Všehrd. Styky s cizími humanisty. Řehoř Hrubý z Jelení a syn jeho Zikmund. Václav Písecký. Mikuláš Konáč z Hodíšťkova a činnost jeho překladatelská a vydavatelská; Hořekování Spravedlnosti; Judyth. 248–281

8 Luther a Čechové, vliv jeho nauky u nás. Přívrženci luterství: br. Matěj Paustenník; Burian Sobek z Kornic, Jan Miruše, Mikuláš Černobýl, Pavel Severin z Kapí Hory; Bartoš Písař. Protivníci nových proudů: bosák Jan Vodňanský; Bohuslav Bílejovský a Martin Kuthen ze Šprinsberka; br. Lukáš Pražský. Br. Johannes Augusta a br. Jakub Bílek. 281–308

9 Jan Blahoslav. O původu Jednoty a řádu v ní. Blahoslavova poslání diplomatická. Flacius Illyricus. Kancionál šamotulský. Překlad Nového zákona. Filipika proti misomusům. Spisky o poměru Jednoty k luteránům. Gramatika česká a Přídavek k ní. Musica. Ctnosti kazatelů, Vady kazatelů. 308–328

10 Nová latinská škola humanistická: mecén Jan starší Hodějovský z Hodějova, Matouš Kolín a jeho družina. Humanisté čeští: Sixt z Ottersdorfa, Zikmund z Puchova, Pavel Vorličný, M. Brikcí z Licka, dr. Tadeáš Hájek z Hájku a jeho předchůdcové M. Jan Černý a M. Mikuláš Šúd z Semanína. 328–345

11 Protiváha humanistické učenosti v stylistech prostonárodních. Jan Češka, Jan Popel z Lobkovic, Oldřich Prefát z Vlkanova. Václav Hájek z Libočan a Tomáš Bavorovský, počátky katolické literární reakce předjesuitské. Vavřinec Leander Rvačovský z Rvačova. 345–360

PRVNÍHO DÍLU ČÁST DRUHÁ

OD VĚKU „ZLATÉHO" K STOLETÍ OSMNÁCTÉMU

HLAVA PRVNÍ
Věk „zlatý"

1 Řád jesuitský v Čechách. Václav Šturm a slovesný boj jeho proti Bratřím. Lukáš Laetus; Sylvius Uberýn; Václav Brosius (Vitolid Poskok). Baltazar Hostounský, Adam z Vinoře, Jiří Barthold z Praitenberka. 363–379

2 Daniel Adam z Veleslavína a Jiří Melantrich: knihy nábožné, Kalendář historický, Kroniky dvě o založení země České (Eneáš Silvius, Prokop Lupáč a Martin Kuthen), Politia historica, slovníky; Jan Kocín; Adam Huber, Matouš Hozius, Václav Plácel, Pavel Kristián Klatovský (Koldín). 379–394

3 Bartoloměj Paprocký z Hlohol a z Paprocké Vůle. Václav Březan (Březan). 395–399

4 Václav Vratislav z Mitrovic a Krištof Harant z Polžic. 399–413

5 Nathanael Vodňanský, Theatrum mundi minoris, Široký plac neb zrcadlo světa; Václav Porcius Vodňanský, Město duchovní. 413–419

6 Matouš Konečný, Theatrum divinum, Divadlo boží. 419–426

7 Havel Žalanský, Spisové o mučedlnících českých; Mikuláš Dačický, Paměti, Prostopravda. Šimon Lomnický z Budče. Jiřík Závěta ze Závětic. 427–437

8 Karel starší z Žerotína, Apologia neb obrana; spisy historické; dopisy. 437–446

9 Jazykozpyt: Matouš Benešovský. 446–450

10 Václav Budovec z Budova; jeho Anti-Alkorán. 450–457

HLAVA DRUHÁ
Protireformační literatura pobělohorská

1 Ráz doby. František z Rozdražova, Samuel Greifenfels z Pilsenburka; Jiří Plachý (Ferus); Tomáš Ignác Placalius; Albert Chanovský. 458–471

2 Vilém hrabě Slavata: Historické spisování; Informací neboližto pravdivá zpráva proti spisu Hendricha Matesa hraběte z Turnu. 471–477

HLAVA TŘETÍ
Vystěhovalci na severozápadě a na jihovýchodě

1 Jan Cyrillus; Pavel Fabricius; Adam Hartmann, Historia o těžkých protivenstvích církve české. 478–481

2 Jan Rosacius Hořovský, Vysvětlení prosté biblí malé, Pobožný začátek sjezdu JMstí pánů třech sjednocených stavův, Korunka neuvadlá. Jiří Dikast (Dicastus), Modlitby, Postily. Vít Jakeš Přerovský, Obrana kalicha svatého, Prognosticon, Exilium sanctorum. Viktorin Vrbenský (Verbenius), Konfessí česká; jeho polemika s dr. Matyášem Borboniem z Borbenhaynu. 482–484

3 Krištof Megander, D. Mattyáše Hoë Evangelická ruční knížka, Postila. Matěj Janda, Viktorin Facilides. Matěj Krocinovský (Krocín), Harmonia, to jest: Světlé a patrné Zákona božího provedení; jeho překlad spisů Jakuba Jacobaea; Carceres Crociniani. Jakub Jakobides, Jan Hertvic (Hertvicius), Jiří Galli. 485–489

4 Samuel Martinius z Dražova, Hussus et Lutherus, Historie církví evangelistských českých, Pětatřidceti mocných, znamenitých a slušných důvodů, Obrana M. Samuele Martiniusa z Dražova, Induciae Martinianae aneb Zpráva skrovná a potřebná. Pavel Krupský neboli Krupius. 490–494

5 Pavel Ješín z Bezdězce. Tobiáš Mouřenín, Věk člověka, Výstupný syn, Historie o sedlském pacholku a o poběhlém židu, Potěšitedlné rozjímání. Jiřík Kezelius Bydžovský. Václav Nosidlo z Geblic. Jan Ctibor Kbelský, Kancionál, Každodenní pobožná postila. Sixt Palma Močidlanský. 494–498

6 Pavel Skála (Skala) ze Zhoře, Chronologie církevní, Historie církevní. Pavel Stránský ze Zapské Stránky, Respublica Bohemiae (Respublica Bojema). Ondřej z Habernfeldu, Hierosolyma resoluta, Bellum Bohemicum. 499–508

7 Vliv české reformace na Slovensko. Jan Silván (Joannes Silvanus). Jiří Třanovský (Tranoscius), Cithara sanctorum. Daniel Horčička (Sinapius), Neo-forum latino-slavonicum — Nový trh latinsko-slovenský. Horčičkovy vzory. Jakub Jacobaeus, Idea mutationum, Ecclesiarum evangelico-bohemicarum status modernus, Viva gentis Slavicae delineatio, Gentis Slavicae Lacrumae. Štěpán Pilařík, Currus Jehovae mirabilis, Sors Pilarikiana — Los Pilaříka Štěpána. 508–518

HLAVA ČTVRTÁ
Jan Amos Komenský

1 Jan Amos Komenský: Pokladnice jazyka českého, Divadlo veškerenstva věcí; Grammaticae facilioris praecepta; O andělích, Listové do nebe; Retuňk duchovní, Přemyšlování o dokonalosti křesťanské, Nedobytedlný hrad jméno Hospodinovo; Žalmy Davidovy; Starožitnosti moravské, O původu a činech rodu Žerotínských, Mapa Markrabství moravského. 519–526

2 O sirobě, Dialogi animae: Truchlivý. Labyrint světa a Lusthauz srdce, Centrum securitatis — Hlubina bezpečnosti, Renuntiatio mundi, tj. Vejhost světu. 527–531

3 Janua linguarum reserata, Dveře jazyků otevřené (Brána jazyků), Didaktika, to jest Umění umělého vyučování, Navržení krátké o obnovení škol v království českém, Národu českému, Didactica Magna. 531–545

4 Fysika, Physicae ad lumen divinum reformatae synopsis, Informatorium školy mateřské, Moudrost starých předků. 545–547

5 Faber fortunae, Conatuum Comenianorum praeludia: Porta sapientiae reserata, Pansophiae prodromus, Pansophiae diatyposis, De rerum humanarum emendatione consultatio catholica (Panegersia, Panaugia). 548–559

HLAVA PÁTÁ

Nacionalismus u katolických spisovatelů

1 Dějepisci: Bohuslav Balbín, Epitome rerum Bohemicarum, Miscellanea historica regni Bohemiae, Dissertatio apologetica pro lingua slavonica, praecipue bohemica. Jan Tomáš Pešina z Čechorodu, Prodromus Moravographiae, Ucalegon, Phosphorus septicornis, Mars Moravicus. Jan František Beckovský, Poselkyně starých příběhův českých. 560–581

2 Gramatikové a puristé: Matěj Václav Šteyer, jeho překlad bible, Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti (Žáček). Jan Drachovský, Grammatica bohemica in quinque libros divisa. Jiří Konstanc (Constantius), Lima linguae bohemicae. To jest Brus jazyka českého. Václav Rosa, Čechořečnost seu Grammatica linguae bohemicae, Slovník. Kašpar Vusín, Dictionarium von dreien Sprachen. Antonín Frozín. 581–590

3 Lyrikové: Adam Michna z Otradovic, Svatoroční muzyka, Maryánská muzyka; Fridrich Bridel (Bridelius), Jesličky; Felix Kadlinský, Zdoroslavíček; Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, Zdoroslavíček na poli požehnaném; Jan Paukar, Pastýřské rozmlouvání o narození Páně; Václav Rosa, Discursus Lypirona. 590–595

REJSTŘÍK 597